POSTKAARTEN IN HERK-DE-STAD

Iedereen die op school een beetje heeft opgelet weet dat in 491 v.C. Philippides van Marathon naar Athene is gelopen om de overwinning op de Perzen te verkondigen maar ook om hen te verwittigen dat de Perzen opnieuw Athene zouden aanvallen via het zuiden. Deze afstand van 42 km, 195 m wordt bij tijd en wijle nog regelmatig gelopen: de marathon. Het overbrengen van berichten, in eerste instantie mondeling, gebeurt reeds 3000 jaar eerder door de Egyptenaren. Duizend jaar later wordt de boodschap op papyrus geschreven.

Na de periode met postduiven, postkoetsen en postbezorgers later er rond 1861 de postkaart in plaats van de brief in de Verenigde Staten geïntroduceerd. In Europa volgt Oostenrijk-Hongarije in 1869. België volgt op 1 januari 1871. In aanvang wordt dit een "Correspondentiekaart" geheten, vooraf gefrankeerd met 5 centimen maar met een beperkte omloop van de omgeving die door het kantoor van afgifte wordt bediend. In 1878 is de postkaart algemeen in Europa verspreid.

▲1902 - Postkaart klooster

Wanneer rond 1892 de Belgische Post het monopoly op de uitgave van de postkaarten verliest, beginnen private ondernemingen één zijde te verluchten met allerhande illustraties. Aanvankelijk wordt slechts een klein gedeelte voorzien van een afbeelding omdat de keerzijde uitsluitend gebruikt mocht worden om er een postzegel op te plakken en het adres van de bestemmeling op te vermelden. De eerste uitgaven zijn te herkennen omdat "Briefkaart" er in elf verschillende talen op gedrukt staat. Drukker Dominique Piazza uit Marseille brengt in 1891 als eerste een fotografische reproductie op de voorzijde van een postkaart aan. Vanaf 1905 gaan de illustraties de volledige zijde in beslag nemen waardoor de afzender zijn boodschap op de nog vrije plaatsen aan de voorzijde moet neerpennen.

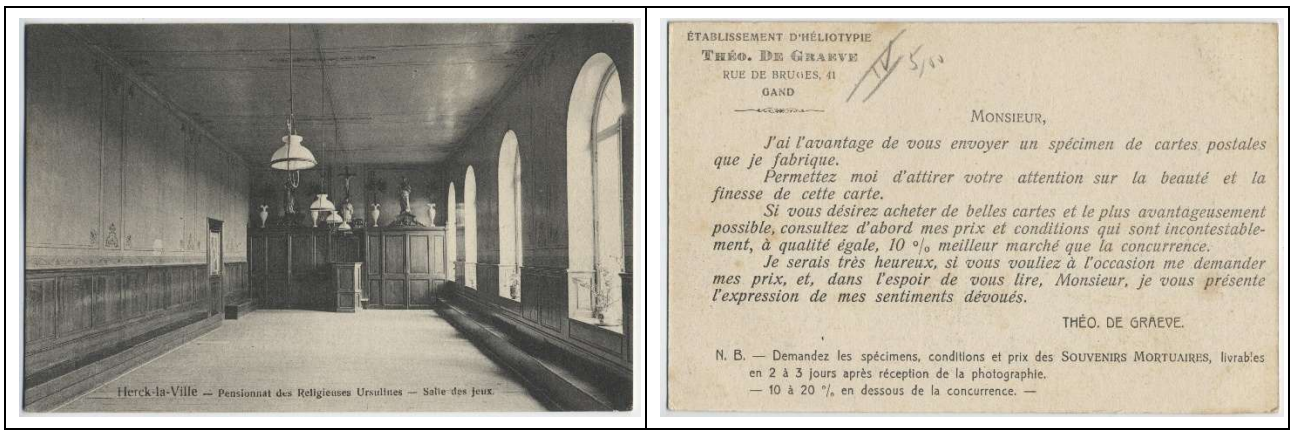

1905 - Postkaart klooster

Niet veel later neemt België als eerste binnen Europa het initiatief om de achterzijde in twee te verdelen: een gedeelte voor het adres en een gedeelte voor het bericht en de naam van de afzender. Er worden veel meer postkaarten geschreven dan brieven voordien en langzaam aan begint men ook de postzegels die op deze kaarten staan te verzamelen. Het begin van de filatelie.

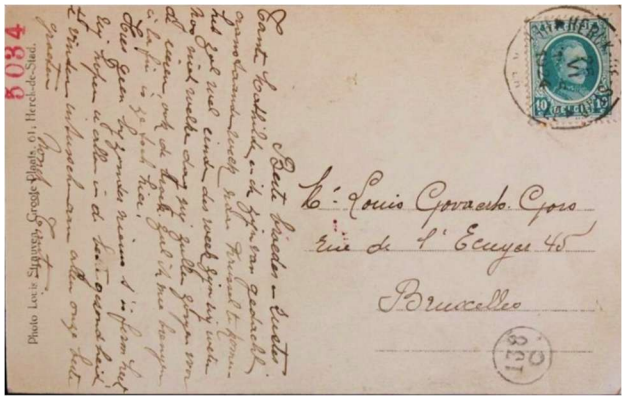
Vertegenwoordigers van de drukkerijen lopen in Herk-de-Stad de treden van het klooster plat om hun materiaal aan de zusters te slijten. Gelegenheden zijn er te over voor de internen om een kaartje naar huis te schrijven. Enkele woorden neerpennen gaat veel sneller dan het opstellen van een brief dat eerst nog in het klad dient te gebeuren. Om hun product aan te prijzen worden er presentatiekaarten gedrukt om aan de zusters de kwaliteit van hun kunnen te demonstreren.

De verscheidenheid aan "zichten" is een stimulans voor de internaatstudentes om regelmatig een kaartje naar huis te schrijven. Naast deze potentiele klanten in het klooster is er ook de Eerste Wereldoorlog. Vele Herkenaren zijn het schrijven niet machtig maar kunnen toch met wat hulp het adres overschrijven en hun naam noteren op een briefkaart. Dikwijls wordt de briefkaart ook gebruikt om het uur van aankomst met de trein voor een (familie)bezoek door te geven.

Het fotograferen van de onderwerpen door een gespecialiseerde firma of door drukkerij Brems in de Hasseltsestraat in Herk-de-Stad is duur zodat sommige negatieven nog lang hergebruikt worden. Populaire kaarten komen in herdruk met eenzelfde foto maar met een verschillend opschrift of met eenzelfde opschrift op een andere plaats op de kaart gedrukt.

Fotograaf Louis Strauven drukt de portretten die hij maakt ook af op postkaart formaat waardoor ze als dusdanig kunnen verstuurd worden. Vrij fotowerk, bijvoorbeeld over de laatste dagen van de oorlog biedt hij te koop in zijn winkel aan. Deze postkaarten worden eerder verzameld dan te worden opgestuurd.
Onnodig te zeggen dat door de industrialisatie het eendagstoerisme in de jaren zestig van vorige eeuw populair begint te worden. Een overvloed aan prentkaarten, nu in kleur, wordt naar het thuisfront verzonden als bewijs dat men de zee heeft gezien of nog spectaculairder dat men een eens in een mensenleven reis naar Lourdes heeft gemaakt.

Anno 2026 is het allemaal voor een groot stuk voorbij. Met de GSM in de hand zijn postzegels en postkaarten te duur geworden. Reizen naar een ander continent, laat staan naar Lourdes of een eendagsreis maken geen indruk meer.

Gelukkig hadden we in Herk enkele verwoede postkaartenverzamelaars waardoor de Erfgoedraad beschikt over ongeveer een 300 tal verschillende digitale postkaarten die gebruikt worden in publicaties van Erfgoed Herk-de-Stad. In de deelgemeenten werden er veel minder postkaarten verstuurd waardoor de verscheidenheid aan postkaarten hier beperkt is gebleven tot enkele stuks.

AI
Gelanceerd in oktober 2022, zijn de mogelijkheden van AI in enkele maanden tijd enorm geëvolueerd. De heer David Hamal, tijdelijk medewerker aan de Erfgoedraad, heeft aan de hand van onze oude postkaarten van Herk uit het begin van vorige eeuw een bewegend, levend beeld gemaakt. Bekijk deze video op: https://www.youtube.com/watch?v=PbbtA5qKsYI

Tekst: André Smeets

Bronnen:
- Postkaartenverzamelingen Raoul Tips, Georges Niesen en Archief Halbeek
- Fotoarchief Erfgoedraad Herk-de-Stad
- TRUDONIUM, geschied- en oudheidkundige kring van Sint-Truiden, Populaire “po’skoate”
- Herck-de-Stad, AI video, David Kamal

2026